

Analýza

návratů z nezaměstnanosti

Spolufinancováno
Evropskou unií

ANALÝZ
TRHU PRÁCE

ODB. VÝZKUMU, STATISTIK A ANALÝZ TRHU PRÁCE

ŘÍJEN 2025

MANAŽERSKÉ SHRNUÍ

Analýza přináší komplexní pohled na skupinu **nezaměstnaných, kteří před vstupem do evidence Úřadu práce pracovali**, a zkoumá jejich návraty na trh práce. Výsledky ukazují, že vedle obvyklých zranitelných skupin existuje **významná zranitelná skupina**, která se po ukončení nezaměstnanosti **nevrací na trh práce** a často končí v **pasti nízkých příjmů** či v dlouhodobé ekonomické neaktivitě. Bez cílené podpory hrozí, že se tato skupina dlouhodobě stáhne z pracovního trhu, přičemž jejich závislost na sociálních transferech se stane trvalou zátěží pro systém.

➤ Pouze dvě třetiny uchazečů se vrací do zaměstnání

Do 9 měsíců po evidenci má příjem ze závislé práce 67 % uchazečů, což je o 11 p. b. méně než rok před ztrátou zaměstnání. U evidencí delších než 5 měsíců klesá pravděpodobnost návratu až o 23 p. b.

➤ Existence tzv. neviditelné skupiny“ mimo pracovní trh

16 % uchazečů se po ukončení evidence nevrací do žádné z námi sledovaných aktivit (zaměstnání, OSVČ, důchod, nová evidence). Typicky se jedná o **muže se základním vzděláním a nízkými příjmy, jejichž evidence často končí sankčním vyřazením**. Přestože tato skupina zahrnuje např. i osoby, které po odchodu z evidence přecházejí na rodičovskou, **nemalá část této skupiny bude spadat do šedé ekonomiky**.

➤ Dlouhodobá nezaměstnanost implikuje trvalý pokles mzdové úrovně

Průměrné příjmy před evidencí činily 72 % průměrné mzdy; po evidenci delší než 4 měsíce tento podíl klesá o dalších 10–20 procentních bodů v závislosti na délce evidence. Pro vysokoškolsky vzdělané uchazeče je pokles mzdy výrazný i po krátké evidenci, což naznačuje přechod na méně kvalifikované pozice.

➤ V průběhu nezaměstnanosti roste závislost na sociálních dávkách

Během evidence začne nově čerpat vybrané nepojistné dávky jen 2,2 % osob, po jejím skončení dalších 4,2 % vzorku. **Celá polovina osob, které začnou nepojistné dávky čerpat v průběhu evidence, je však čerpá i po jejím ukončení. Ukončení evidence má tedy jen velmi malý pozitivní vliv na ukončení závislosti na nepojistných dávkách.**

➤ Vzdělání jako ochranný faktor

Vysokoškolsky vzdělaní uchazeči si po evidenci najdou zaměstnání v 73 % případů, oproti 57 % u osob se základním vzděláním.

➤ Větší závislost osamělých žen na nepojistných dávkách

Ženy jsou až dvakrát častěji žadatelkami o nepojistné dávky, přičemž v 89 % případů se jedná o žádost bez jiné dospělé společně posuzované osoby – s vysokou pravděpodobností se tedy jedná o matky samoživitelky.

Obsah

Manažerské shrnutí	2
Proč číst tuto analýzu?	4
Jak číst tuto analýzu?.....	4
1. Návraty na trh práce.....	5
Návrat do zaměstnání.....	5
Opětovná nezaměstnanost.....	6
Odchod do důchodu.....	8
Přechod k samostatné výdělečné činnosti	9
Bez identifikované ekonomické aktivity	9
2. Finanční dopady	10
Hrubé příjmy uchazečů	10
Čerpání nepojistných dávek	12
Závěr.....	15
Příloha: Metodologie	16
Příloha: Rozšířené grafy	18

PROČ ČÍST TUTO ANALÝZU?

V evropském srovnání má **Česká republika vysokou míru zaměstnanosti** – podíl zaměstnaných k celé populaci 15 - 64letých dosáhl v srpnu 2025 75,5 % - a zároveň velmi **nízkou úroveň míry nezaměstnanosti** – podíl nezaměstnaných k ekonomicky aktivním dosáhl v srpnu 3,1 %. Existují ale skupiny obyvatel, jejichž zapojení na trhu práce omezují různé bariéry související s jejich kvalifikací, věkem, rodinnou a sociální situací.

V rámci aktivní politiky nezaměstnanosti (APZ) jsou na úřadech práce definované cílové skupiny – např. dlouhodobě evidovaní uchazeči o zaměstnání, absolventi bez práce, uchazeči starší 50 let věku, rodiče pečující o děti atd., kteří jsou individuálně monitorováni a přednostně zařazováni do nástrojů APZ. Hlavním cílem je přitom prevence vzniku dlouhodobé nezaměstnanosti a sociálního vyloučení.

V této studii se na rozdíl od předchozích analýz zaměřujeme na skupinu uchazečů, která z hlediska zaměření aktivní politiky zaměstnanosti nespadá mezi rizikové skupiny – tj. uchazeče s doloženou pracovní historií, u kterých se předpokládá relativně standardní návrat na trh práce. **Sledujeme jejich aktivitu před i po evidenci, a vyhodnocujeme rychlost a úspěšnost jejich návratu.** Odpovídáme tedy na otázku, jestli je pro tuto skupinu skutečně relativně bezproblémové zapojit se zpět do pracovního života, a jaké charakteristiky, sociální nebo finanční, pravděpodobnost úspěšného návratu nejvíc ovlivňují.

JAK ČÍST TUTO ANALÝZU?

Analyzujeme pracovní historii 119 976 osob, které se v průběhu dubna až prosince 2022 registrovali jako uchazeči o zaměstnání a v období třech měsíců před evidencí prokazatelně pracovali. Podmínkou je také, aby **jejich evidence skončila do dubna 2023**, což nám umožňuje sledovat jejich pracovní dráhu a finanční příjmy rok před začátkem a devět měsíců po konci evidence na nejnovějších dostupných datech.

Ke sledování pracovní kariéry osob využíváme **panel pracovní aktivity a finančních příjmů, který jsme sestavili z evidenčních listů důchodového pojištění, evidence uchazečů o zaměstnání, evidence žádostí o starobní důchod a evidence čerpání nepojistných dávek na měsíční bázi.** Propojujeme tak individuální data sbíraná Českou správou sociálního zabezpečení a Úřadem práce.

Pro účely popisu statusu v pracovní síle po ukončení evidence rozlišujeme pět základních forem pracovní aktivity:

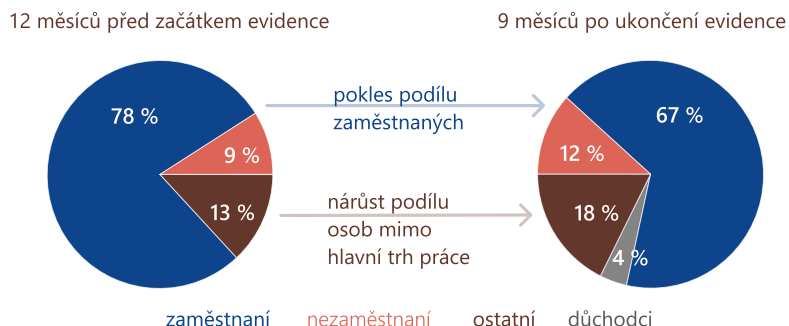
- **Zaměstnanecký poměr:** osoba vykazuje v daném měsíci příjem ze závislé pracovní činnosti
- **Opětovná evidence:** osoba byla v daném měsíci v evidenci Úřadu práce
- **Starobní důchod:** osobě byl k danému měsíci přiznán starobní důchod a nevykazuje jiný příjem
- **Samostatná výdělečná činnost (SVČ)** jako hlavní pracovní aktivity bez vykazování jiných závislých příjmů
- **Ostatní:** osoba nevykazuje žádnou z předchozích aktivit

V analýze jsou použita jistá zjednodušení, zejména co se týče odhadů podílu přechodů do SVČ, u kterého individuální status jednotlivce neznáme, a proto jen odhadujeme celkové podíly na základě relevantních proxy proměnných. Více detailů k našim předpokladům, datům a metodologii lze nalézt v příloze, případně v samotném textu.

1. NÁVRATY NA TRH PRÁCE

Do 9 měsíců po ukončení evidence se v průměru pouze **67 %** uchazečů o zaměstnání, kteří tři měsíce před začátkem evidence pracovali, **vrací na trh práce do pozice zaměstnance**. Tento podíl představuje **pokles přibližně o 11 procentních bodů** oproti stavu rok před evidencí.

Postavení uchazečů v pracovní síle

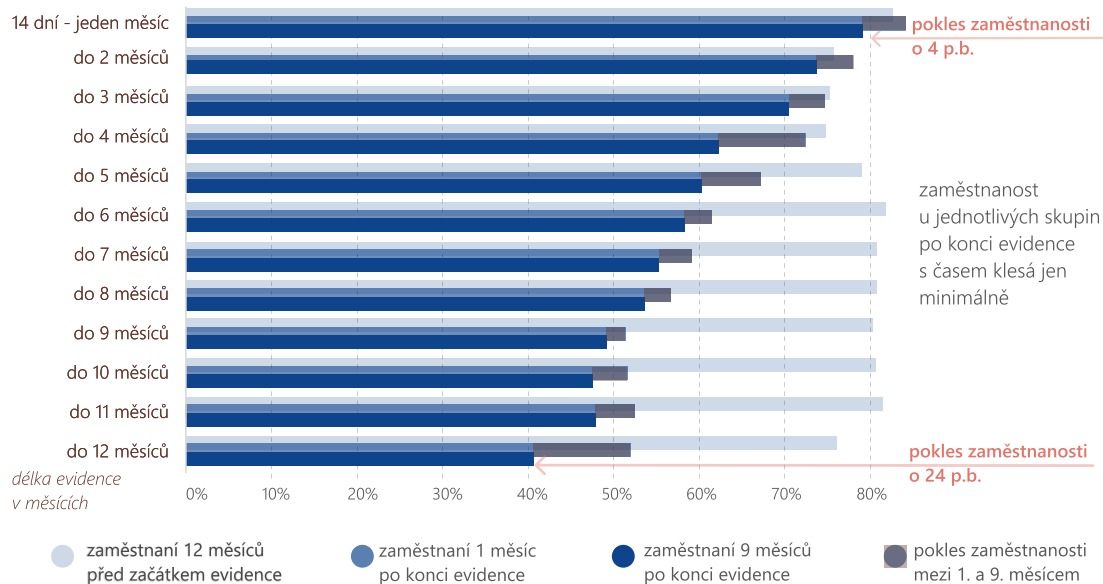

Návrat do zaměstnání

Délka setrvání v evidenci představuje nejsilnější faktor ovlivňující pravděpodobnost návratu uchazečů do zaměstnání.

Zaměstnanost

podle délky evidence

Pravděpodobnost návratu do zaměstnaneckého poměru se výrazně liší v závislosti na délce evidence uchazeče o zaměstnání na Úřadu práce. Zatímco u osob, které setrvaly v evidenci pouze jeden měsíc, je pravděpodobnost návratu na trh práce jen nepatrně nižší než před jejím zahájením, **u uchazečů s délkou evidence přesahující pět měsíců klesá tato pravděpodobnost o více než 23 procentních bodů**. Tento rozdíl lze přičíst především odlišné motivaci k registraci. Krátkodobá evidence bývá často využívána k překlenutí dočasného období mezi dvěma pracovními poměry, zatímco delší evidence zpravidla signalizuje hlubší obtíže při hledání pracovního uplatnění.

Obecně lze tedy konstatovat, že s rostoucí délkou evidence se pravděpodobnost návratu do zaměstnání systematicky snižuje.

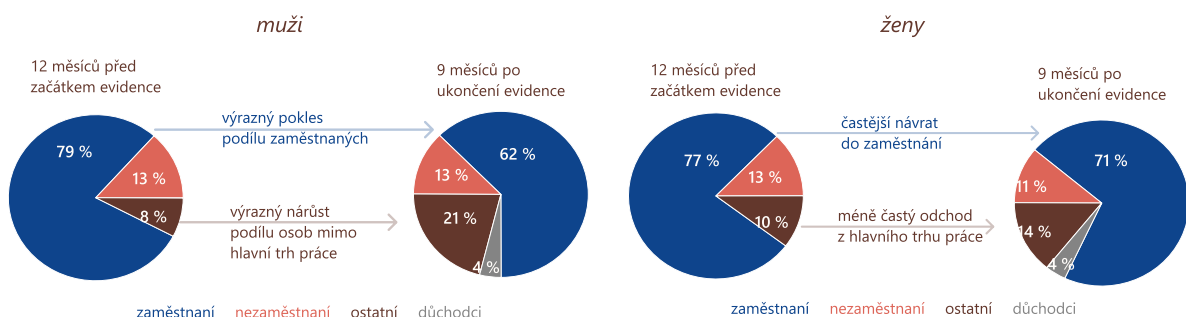
Zaměstnanost sankčně vyřazených je jen 40 %.

V neposlední řadě může být dobrým indikátorem zaměstnatelnosti i **způsob ukončení evidence**. U osob, které ukončily evidenci z důvodu sankčního vyřazení, což je přibližně 8,7 % vzorku, klesla pravděpodobnost zaměstnání z 65 % před na pouhých 40 %. Sankční vyřazení z evidence odráží nízkou pracovní motivaci a sociální separaci dotčených osob, což poukazuje na hlubší strukturální překážky jejich návratu na trh práce a omezenou účinnost intervenčních aktivit Úřadu práce.

Ženy se po evidenci vracejí do zaměstnání častěji než muži, což souvisí s jejich větší ekonomickou závislostí na stabilním příjmu. Zároveň **až dvakrát častěji pobírají nepojistné dávky**.

Dalším významným faktorem je pohlaví: ženy se do zaměstnání vracejí častěji než muži, a to v poměru 71 % ku 62 %, přičemž před nástupem je podíl zaměstnaných přibližně stejný. Hlavním důvodem se zdá být potřeba zaměstnání jako stabilního zdroje příjmu, přestože mzda žen bývá v průměru o 20 % nižší než u mužů. **Ženy jsou zároveň až dvakrát častěji žadatelkami o nepojistné dávky, přičemž v 89 % případů se jedná o žádost bez jiné dospělé společně posuzované osoby** – s vysokou pravděpodobností se tedy jedná o matky samoživitelky.

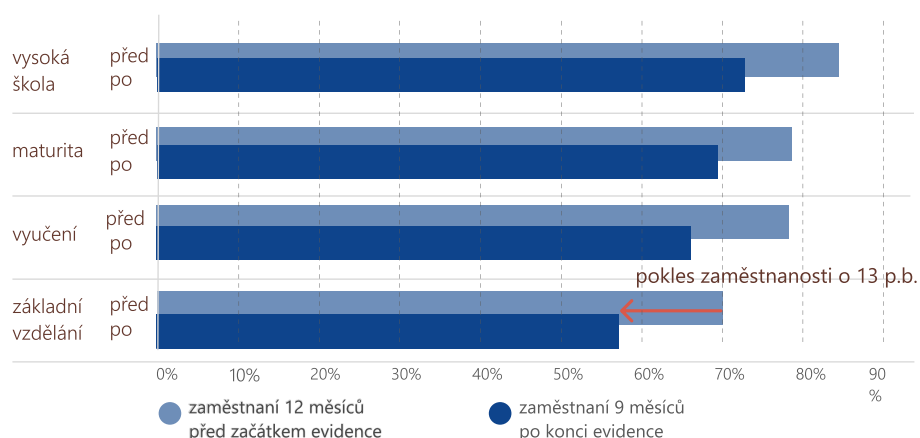
Postavení uchazečů v pracovní síle

Vyšší úroveň vzdělání systematicky zvyšuje pravděpodobnost a rychlost návratu na trh práce.

Vzdělání rovněž ovlivňuje pravděpodobnost návratu na trh práce. **Největší pokles** této pravděpodobnosti je zaznamenán **u osob se základním vzděláním — o 13 procentních bodů**. U ostatních stupňů vzdělání je relativní pokles srovnatelný; výsledný podíl tak kopíruje výchozí základnu – zatímco u lidí se základním vzděláním se do zaměstnání vrací 57 % uchazečů, nejvyšší podíl zaměstnaných devět měsíců po evidenci vykazují vysokoškolsky vzdělané osoby (73 %). Tento trend odpovídá i vyššímu podílu osob, které zůstávají v evidenci pouze jeden měsíc — 16 % u vysokoškoláků oproti 8 % u osob se základním vzděláním.

Zaměstnanost podle dosaženého vzdělání

Opětovná nezaměstnanost

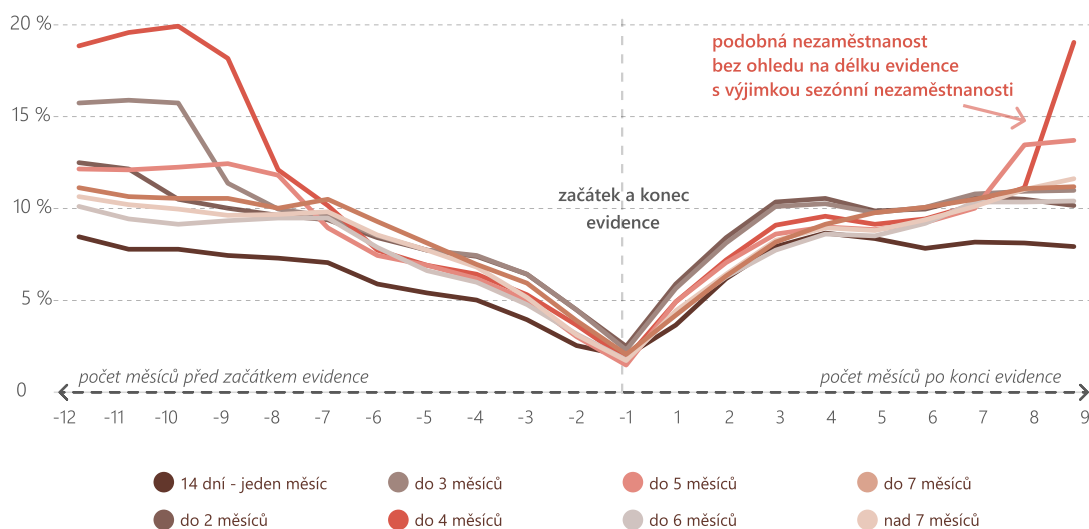
12 % uchazečů je 9 měsíců po ukončení evidence opět v evidenci ÚP.

V závislosti na délce evidence pozorujeme, že mezi 20 až 60 % uchazečů ze vzorku se nevrací na standardní trh práce do postavení zaměstnance. Nejčastější identifikovanou alternativou k návratu do zaměstnání ve zkoumaném vzorku je **opětovná registrace v evidenci uchazečů o zaměstnání**, která je devět měsíců po ukončení předchozí evidence zaznamenána u přibližně 12 % osob. Pravděpodobnost návratu do evidence je překvapivě relativně nezávislá na délce původní evidence i pohlaví, přičemž její úroveň se v rámci jednotlivých kategorií přibližuje hodnotám pozorovaným před vstupem do evidence.

Za pozornost stojí specifická skupina osob s délkou evidence mezi čtyřmi a pěti měsíci, u nichž dochází k výraznějšímu nárůstu pravděpodobnosti opětovné evidence přibližně osm až devět měsíců po ukončení předchozí registrace. Tento jev lze interpretovat jako důsledek vyššího zastoupení sezónní nezaměstnanosti, typicky ve stavebnictví či zemědělství.

Pravděpodobnost evidence v nezaměstnanosti

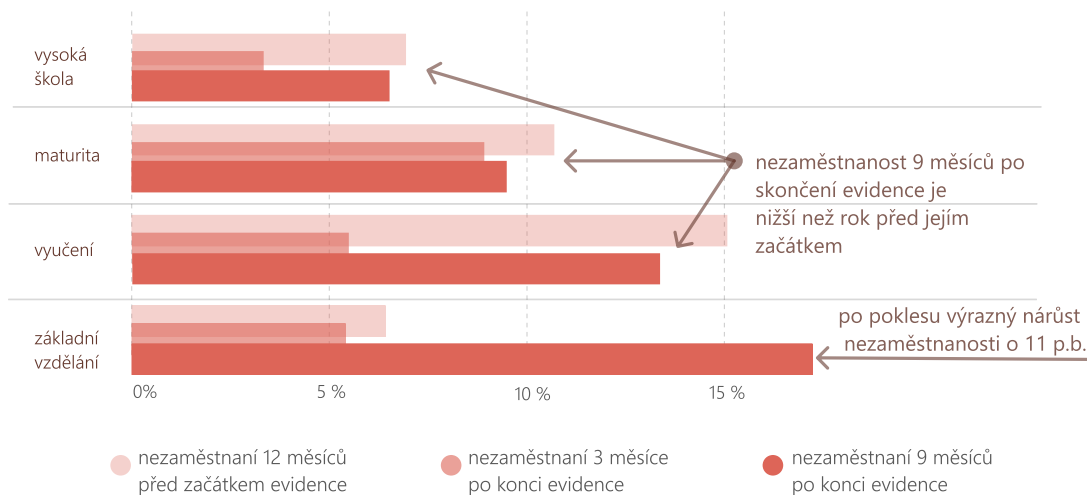
podle délky evidence

Pravděpodobnost opětovné evidence navíc významně klesá s rostoucí úrovní vzdělání a s vyšším příjmem dosaženým před obdobím nezaměstnanosti. Zatímco u osob se základním vzděláním se pravděpodobnost návratu do evidence po ukončení registrace téměř ztrojnásobuje, u uchazečů s vyšším stupněm vzdělání se po evidenci mírně snižuje pod úroveň pozorovanou před ní.

Nezaměstnanost

podle dosaženého vzdělání

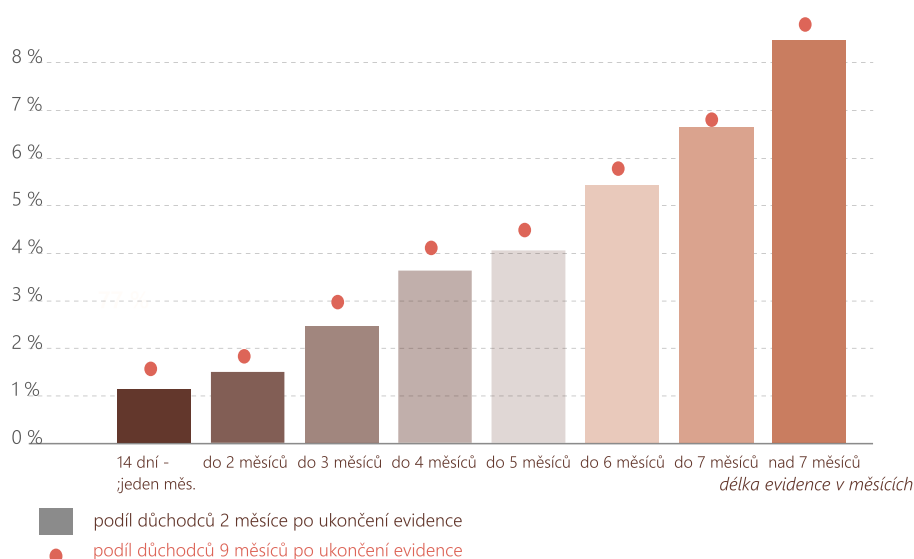
Odchod do důchodu

4 % uchazečů odchází do předčasného důchodu hned po ukončení evidence.

Další významnou alternativou k návratu do zaměstnání je **odchod do důchodu**, ke kterému do devíti měsíců po ukončení evidence přistupuje v průměru přibližně 4 % uchazečů ve zkoumaném vzorku. Pravděpodobnost odchodu do důchodu je výrazně ovlivněna délkou evidence – uchazeči, jejichž evidence trvala přibližně osm měsíců, odchází do důchodu zhruba čtyřikrát častěji než osoby s evidencí kratší než tři měsíce. Odchody do důchodu navíc často nastávají bezprostředně po ukončení evidence, což naznačuje, že se jedná o předem plánovaný krok.

Pravděpodobnost odchodu do důchodu

podle délky evidence

V této souvislosti je nezbytné upozornit na časové vymezení analyzovaného vzorku. Většina evidencí končí během roku 2023, kdy došlo **k výraznému nárůstu motivace odejít do předčasného důchodu v důsledku mimořádné valorizace důchodů**. Počet žádostí o předčasný důchod **se v tomto období přibližně ztrojnásobil**. Empirická data tak potvrzují trend využívání evidence v nezaměstnanosti a s ní spojeného příspěvku jako formy finančního překlenutí období, kdy uchazeči ještě nesplňovali podmínky pro nárok na předčasný důchod (více než 90 % důchodů přiznaných uchazečům sledovaných v této analýze bylo předčasných). Toto chování je častější mezi osobami s vysokoškolským vzděláním, u nichž lze předpokládat vyšší finanční motivaci i lepší informovanost o systému důchodového zabezpečení. 4% podíl odcházejících do důchodu proto představuje spíše horní mez danou specifickou situací.

Přechod k samostatné výdělečné činnosti

Odhadovaný podíl uchazečů, kteří po evidenci pracují jako OSVČ, je nižší než v populaci.

Jednou z alternativ návratu do pracovní síly, kterou však lze ve zkoumaném vzorku vzhledem k omezené dostupnosti dat České správy sociálního zabezpečení (ČSSZ) jen obtížně identifikovat, představují **osoby vykonávající samostatně výdělečnou činnost (OSVČ)**. Tyto osoby tvoří v České republice přibližně 13 % celkové pracovní síly, pokud se zohlední pouze OSVČ s výkonem činnosti jako hlavním zdrojem příjmů. V rámci analyzovaného vzorku je však vzhledem k jeho konstrukci očekáván nižší podíl této skupiny.

Pro kvantifikaci jejich zastoupení byly využity dvě aproximační metody: (i) podíl osob, které jako důvod ukončení evidence uvedly zahájení samostatné výdělečné činnosti, a (ii) odhad podílu OSVČ ve srovnatelném vzorku z předchozích let. Podíl osob, které ukončily evidenci z důvodu přechodu do samostatné výdělečné činnosti, činí přibližně 5 % vzorku, zatímco extrapolace z dat roku 2022 ukazuje na průměrný podíl kolem 3,4 %. U uchazečů s délkou evidence delší, než čtyři až pět měsíců je navíc tento podíl výrazně vyšší, což může naznačovat strategické rozhodnutí přejít do samostatného podnikání po neúspěšném hledání zaměstnání v rámci klasického pracovního poměru.

Bez identifikované ekonomické aktivity

Zvlášť zranitelní jsou ti, kteří po celé sledované období nevykázali **žádnou pracovní aktivitu, cca 7 % vzorku**. Typicky se jedná o **muže se základním vzděláním a nízkými příjmy**, jejichž evidence často končí **sankčním vyřazením**.

Nejpočetnější skupinu uchazečů, kteří se po ukončení evidence nevrátili na pracovní trh, tvoří osoby, jež po skončení evidence **nevykazují žádnou formu pracovní aktivity ani formálního odchodu z trhu práce** – tedy nevstoupily do zaměstnání, nezahájily samostatnou výdělečnou činnost, neodešly do důchodu, ani se znovu nezařadily do evidence uchazečů o zaměstnání. Devět měsíců po ukončení evidence do této kategorie spadá přibližně 16 % vzorku, přičemž 7 % osob nevykázalo žádnou pracovní aktivitu po celé sledované období.

Možnými vysvětleními tohoto stavu jsou zapojení do neformální či šedé ekonomiky, výkon práce na dohody o pracovní činnosti (DPČ) či dohody o provedení práce (DPP) v rozsahu pod zákonným limitem, který zakládá účast na důchodovém pojištění, dobrovolná nezaměstnanost nebo úplné opuštění pracovní síly.

Z hlediska osobních a sociodemografických charakteristik se tato skupina vyznačuje převahou mužů se základním vzděláním, nízkým příjmem v období před evidencí a vyšším zastoupením osob vyřazených ze systému evidence z důvodu sankcí. Lze ji proto považovat za mimořádně zranitelnou populaci, na kterou by měla být cíleně zaměřena pozornost jak tvůrců politik zaměstnanosti, tak samotných úřadů práce.

2. FINANČNÍ DOPADY

Analyzujeme **finanční motivace** uchazečů **před, v průběhu a po ukončení nezaměstnanosti** na základě jejich **hrubých příjmů ze zaměstnání a čerpaných nepojistných dávek**.

V analýze se zaměřujeme na **dvě klíčové složky finanční motivace uchazečů**: (a) hrubé příjmy ze zaměstnání (získané z evidenčních listů pro důchodové pojištění ELDP) a (b) jiné nezdánitelné nepojistné dávky (specificky příspěvek na dítě, příspěvek na bydlení, doplatek na bydlení a příspěvek na živobytí). Důležitým příjmem v průběhu evidence je i příspěvek v nezaměstnanosti (PvN) a při rekvalifikaci. Vzhledem k definici vzorku má velká většina uchazečů na PvN nárok a také ji v průběhu evidence pobírá. Výše PvN je přímo vázaná na příjmy před evidencí, pozorujeme u ní tedy jen standardní rozdíly podle příjmu a délky evidence (viz graf v příloze).

Hrubé příjmy uchazečů

Hrubé příjmy sledovaného vzorku v období před vstupem do evidence byly výrazně nižší než průměr v ekonomice.

Vzhledem k tomu, že ve sledovaném období let 2021–2023 docházelo v České republice k relativně rychlému růstu nominálních mezd a platů, mohly být trendy zachycené v analyzovaném vzorku částečně ovlivněny celkovým makroekonomickým vývojem spíše než specifiky samotného vzorku. Z tohoto důvodu byly hrubé příjmy respondentů normalizovány vůči průměrné mzdě dle Informačního systému o průměrném výděлку (ISPV) v příslušném čtvrtletí. Reportované hodnoty tak vyjadřují poměr individuálních hrubých příjmů k průměrné mzdě v ekonomice v daném období.

V průměru činily přibližně 72 % průměrné mzdy. Zároveň se projevují významné rozdíly podle sociodemografických charakteristik:

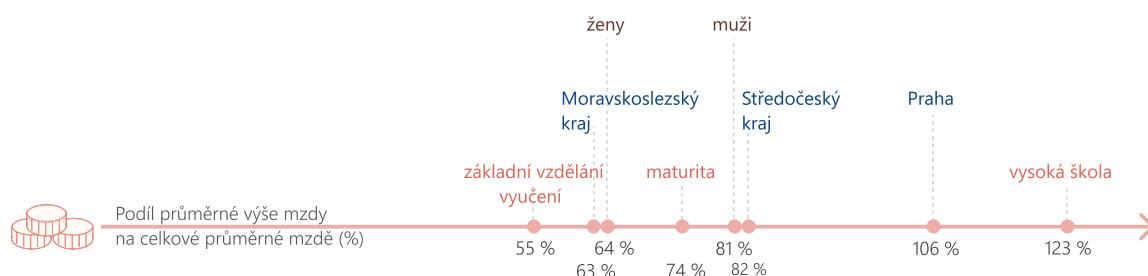
pohlaví – muži dosahovali průměrně 81 % průměrné mzdy, ženy 64 %, tj. rozdíl přibližně 16 procentních bodů;

vzdělání – osoby se základním vzděláním či vyučením přibližně 55 %, s maturitou 74 % a vysokoškolsky vzdělání 123 %;

region – nejnižší hodnoty byly zaznamenány v Moravskoslezském kraji (63 %), zatímco vyšší hodnoty vykazoval Středočeský kraj (82 %) a Praha (106 %).

Analýza podle příjmových kvintilů ukázala, že s rostoucím příjmovým kvintilem před registrací v evidenci roste i pravděpodobnost rychlého odchodu z evidence. Uchazeči v nejnižším kvintilu naopak vykazují vyšší pravděpodobnost setrvání v evidenci déle než pět měsíců, tedy po dobu odpovídající standardní délce poskytování podpory v nezaměstnanosti. Tento vzorec odráží výraznou socioekonomickou nerovnost – uchazeči s nižšími příjmy disponují slabší vyjednávací pozicí na trhu práce a mají omezené možnosti návratu do zaměstnání, což může zvyšovat riziko jejich dlouhodobé nezaměstnanosti.

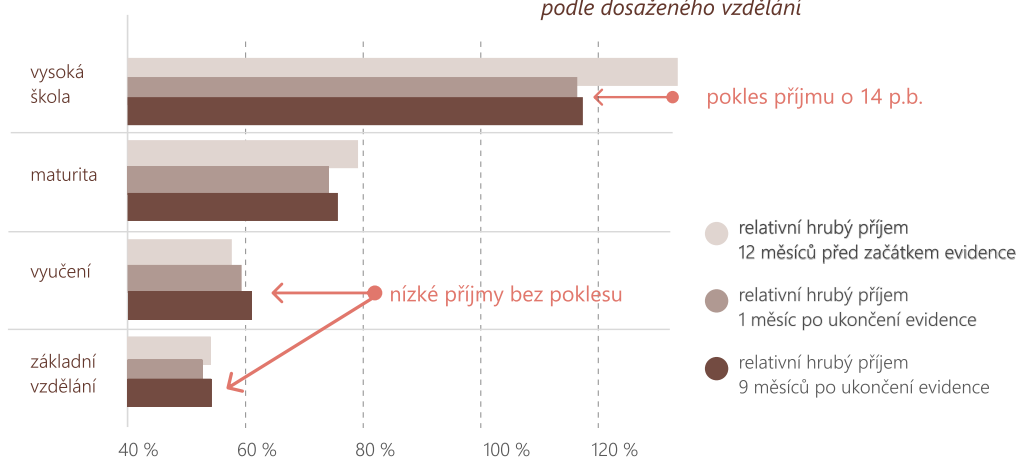
Je třeba zdůraznit, že sledované příjmy pocházejí výhradně ze závislé činnosti, a u osob, které po ukončení evidence přešly do jiných forem pracovní aktivity (např. samostatně výdělečná činnost, práce v šedé ekonomice, či úplné opuštění pracovní síly), se tedy následné příjmy neprojevují. Z tohoto pohledu představuje změna průměrných příjmů po ukončení evidence indikátor ekonomické návratnosti zaměstnání – tj. zda se uchazečům návrat na formální trh práce vůbec finančně vyplácí.

Změna příjmů po ukončení evidence je silně korelována s délkou evidence.

Výsledky naznačují, že **změna příjmů po ukončení evidence je silně korelována s délkou evidence**. U krátkodobých evidencí (do 3 měsíců) průměrné hrubé příjmy obvykle dosahují hodnot blízkých úrovni před vstupem do evidence. Naopak u evidencí delších než 4 měsíce dochází k výraznému poklesu relativních hrubých příjmů, který přetrvává i v následujících měsících po návratu na trh práce. Tento trend lze interpretovat jako projev ztráty mzdového potenciálu v důsledku delší nezaměstnanosti – delší absence z trhu práce vede ke snížení vyjednávací síly a často k přijetí méně výhodného či hůře placeného zaměstnání.

Hrubý příjem relativně k průměrnému výdělku

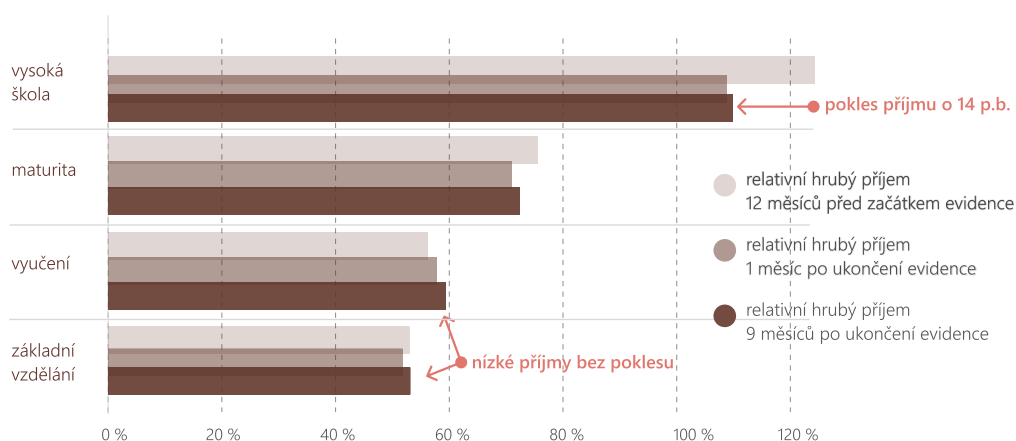
podle dosaženého vzdělání

Zvláštní pozornost si zaslouží i **pokles relativních příjmů u vysokoškolsky vzdělaných osob**, u nichž dochází po ukončení evidence k průměrnému snížení příjmů o zhruba 15 % oproti průměrné hrubé mzdě, a to i v případech krátkodobé evidence (2–3 měsíce). Tento výsledek může naznačovat přechod na méně kvalifikované či dočasné pozice v rámci rychlého návratu do zaměstnání. Naopak u osob se základním vzděláním není propad hrubých příjmů po návratu statisticky významný, což je v souladu s tím, že většina z nich se již před evidencí nacházela na úrovni minimální mzdy.

Hrubý příjem relativně k průměrnému výdělku

podle dosaženého vzdělání

Celkově výsledky potvrzují, že délka nezaměstnanosti i vzdělanostní struktura mají zásadní vliv na mzdový vývoj po návratu na trh práce. Delší evidence vede nejen k nižší pravděpodobnosti návratu, ale i k trvalé ztrátě mzdového potenciálu, čímž se prohlubuje ekonomická zranitelnost dlouhodobě nezaměstnaných a zesiluje efekt tzv. hysteréze na trhu práce.

Čerpání nepojistných dávek

Do analýzy byly zahrnuty **čtyři typy nepojistných sociálních dávek**.

Příspěvek na bydlení (PNB) a doplatek na bydlení (DNB) – ve sledovaném období (2021–2023) tyto dávky alespoň jeden měsíc pobíralo přibližně 11 % (PNB) a 2,5 % (DNB) osob ve vzorku. Průměrná měsíční výše příspěvku činila zhruba 5 300 Kč u PNB a 4 500 Kč u DNB.

Přídavek na dítě (PND) – dávku pobíralo alespoň jeden měsíc 8,5 % sledovaného vzorku. Průměrná výše činila 2 250 Kč na osobu, přičemž jedna oprávněná osoba pobírala v průměru dávku na 1,8 dítěte.

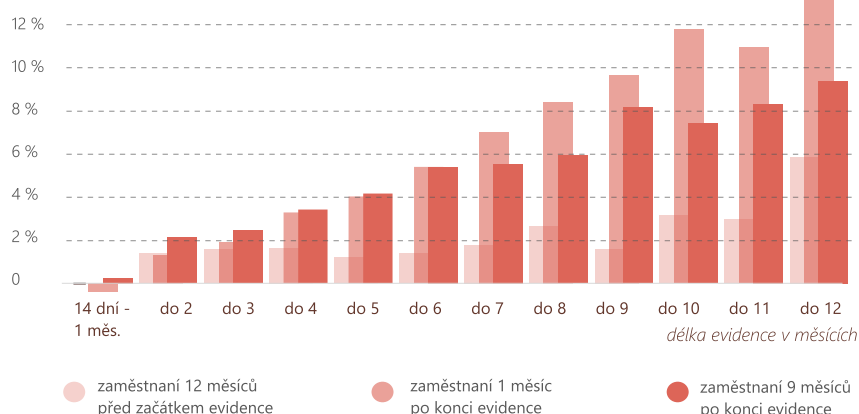
Příspěvek na živobytí (PNZ) – v daném období jej čerpalo 3,7 % osob, s průměrnou měsíční dávkou kolem 5 000 Kč.

Během let 2021–2023 došlo u některých dávek k výrazným změnám v jejich výši i rozsahu čerpání. U příspěvku na bydlení (PNB) a přídavku na dítě (PND) došlo ke skokovému navýšení nominální výše dávek, zatímco u příspěvku na bydlení (PNB) se v důsledku energetické krize a rychlého růstu životních nákladů významně zvýšil počet žadatelů s nárokem na podporu.

Aby byl eliminován vliv sezónních i systémových změn, je pravděpodobnost pobírání dávky vyjádřena jako odchylka od průměrné měsíční pravděpodobnosti jejího čerpání v daném období. Výše dávky je pak vyjádřena relativně k průměrné výši dané dávky (případně k součtu více dávek v případě jejich souběhu).

Uchazeči o zaměstnání ze sledovaného vzorku vykazují již před vstupem do evidence o 2–3 procentní body vyšší pravděpodobnost pobírání nepojistných sociálních dávek než celková populace. Tento rozdíl lze vysvětlit jejich relativně nižšími příjmy a vyšší příjmovou nejistotou. Výjimku tvoří pouze osoby s velmi krátkou délkou evidence (do jednoho měsíce), jejichž profil se blíží průměru populace.

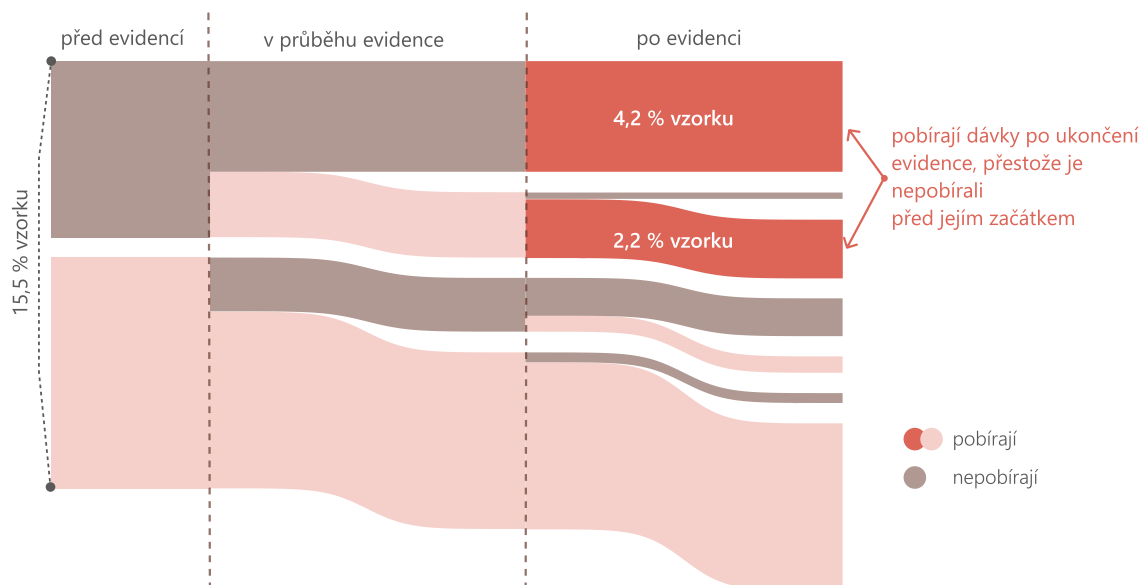
Odchylka podílu uchazečů s dávkou od populačního průměru
 podle délky evidence

Pravděpodobnost pobírání nepojistných dávek se v průběhu evidence dále zvyšuje. Přibližně **2,2 % osob ze vzorku začalo dávku pobírat až během evidence a po jejím ukončení přibylo dalších 4,2 %** nových pobíratelů. Nárůst pravděpodobnosti je přitom silně závislý na délce evidence – zatímco u krátkodobých evidencí (do 3 měsíců) je změna pravděpodobnosti zanedbatelná, u evidencí delších než 5 měsíců dosahuje 4–8 procentních bodů.

Vývoj pobírání nepojistných dávek

u uchazečů, kteří ve sledovaném období pobírali nepojistné dávky

Po ukončení evidence pravděpodobnost pobírání dávek mírně klesá, zejména u osob s delší evidencí (6 a více měsíců). Pokles je patrný jak u nových pobíratelů (zhruba o 1,1 p. b. na 1,1 %), tak i u osob, které dávku pobíraly již před evidencí (o 1 p. b. na přibližně 3 %). Celková úroveň pobírání dávek však zůstává vyšší než před začátkem evidence, což lze interpretovat dvěma způsoby:

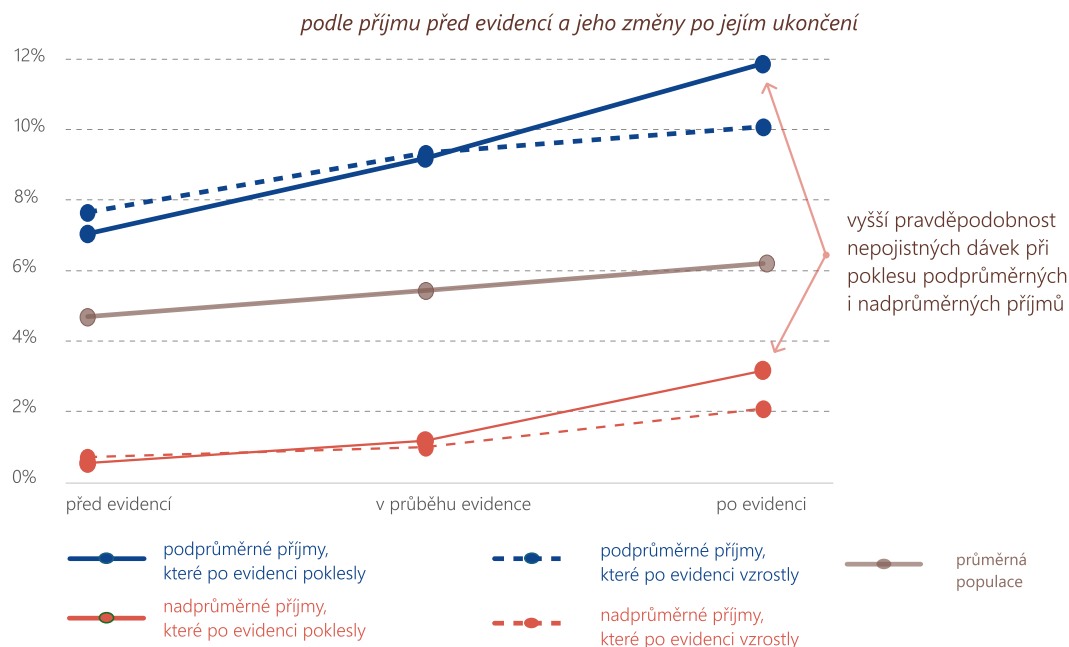
Efekt učení – uchazeči v průběhu evidence získali informace o nároku na dávky a naučili se je efektivně využívat.

Příjmový efekt – po ukončení evidence se jejich finanční situace zhoršila natolik, že potřeba pobírat dávky přetrvává.

Na základě dostupných dat se však zdá, že převládá druhý mechanismus. Pokud výsledky rozdělíme podle vývoje příjmů po ukončení evidence, **nárůst pravděpodobnosti pobírání dávek je významný pouze u osob, které po evidenci zaznamenaly pokles příjmů**. Tento efekt je výraznější u jedinců s podprůměrnými příjmy již před registrací, což naznačuje existenci pastí nízkých příjmů.

Pravděpodobnost pobírání nepojistných dávek

Přestože celkový nárůst závislosti na sociálních dávkách v rámci populace uchazečů nelze považovat za dramatický, riziko dlouhodobé závislosti je u postižených jedinců vysoké. Jakmile se člověk do tohoto systému dostane, pravděpodobnost návratu k plné ekonomické soběstačnosti je relativně nízká. Tento vzorec potvrzuje význam dlouhodobého monitorování a cílené podpory osob s nízkými příjmy po ukončení evidence, jelikož právě u nich je riziko setrvání v ekonomické pasivitě nejvyšší.

ZÁVĚR

Tato analýza přináší nový pohled na skupinu uchazečů o zaměstnání, kteří byli před vstupem do evidence zaměstnaní, a proto se u nich dal předpokládat hladší návrat na trh práce. Výsledky však ukazují, že i v této skupině existuje významná část, která se po skončení evidence nevrací k oficiálním formám ekonomické činnosti. Přibližně 16 % uchazečů zůstává mimo zaměstnání, samostatnou výdělečnou činnost či důchod, a část z nich se dlouhodobě neobjevuje v žádné evidenci.

Klíčovým zjištěním je silná souvislost mezi délkou evidence a úspěšností návratu na trh práce. **Delší nezaměstnanost výrazně snižuje pravděpodobnost opětovného zaměstnání a současně vede k trvalému poklesu mzdového potenciálu.** Tento efekt je patrný i u vysokoškolsky vzdělaných osob, které po návratu často přijímají hůře placená či méně kvalifikovaná pracovní místa.

Analýza rovněž potvrzuje, že v **průběhu nezaměstnanosti roste závislost na sociálních dávkách** a u části uchazečů přetrvává i po jejím skončení. To naznačuje **riziko vzniku pasti nízkých příjmů a dlouhodobé ekonomické neaktivity**, zejména u osob s nízkou kvalifikací a podprůměrnými příjmy.

Zjištění podtrhují **význam cílené podpory již v raných fázích evidence** s možností využití již existujících programů ÚP pro osoby dlouhodobě či opakovaně nezaměstnané, osoby s nízkou kvalifikací či starší uchazeče. U poslední skupiny je třeba zvážit úpravu podmínek či nabídky osobních služeb, aby nedocházelo k situaci, kdy evidence slouží spíše jako čekací fáze na důchod než jako kvalitní intervence.

Jako velice vhodné se na základě zjištění jeví **posílit rekvalifikace a vzdělávací programy pro nízkokvalifikované muže jako nejrizikovější skupinu z hlediska dlouhodobé nezaměstnanosti**, a zároveň zavést cílený monitoring a aktivaci této skupiny, jako doplnku k aktivitám zaměřeným na již dříve identifikované cílové skupiny politiky zaměstnanosti.

Z hlediska rizika pasti nízkých příjmů a spojené závislosti na nepojistných dávkách je nezbytné **při hodnocení úspěšnosti politik sledovat** nejen návratnost, ale i **kvalitu pracovního uplatnění**.

Dále je žádoucí zvýšit informovanost o možnostech rekvalifikace a odborného rozvoje pro uchazeče o zaměstnání.

Konečně je nezbytné **pokračovat v dalším propojování datových zdrojů veřejné správy v rámci nově vytvořeného panelu Odboru výzkumu, statistik a analýz trhu práce**, a umožnit tak včasnou identifikaci rizikových skupin za účelem adresnější podpory a motivačních opatření.

PŘÍLOHA: METODOLOGIE

Co zkoumáme?

Analyzujeme determinanty a parametry návratu lidí s předchozí pracovní zkušeností po skončení evidence na pracovní trh. Zajímá nás, jak jejich zkušenost z evidence ovlivnila pravděpodobnost návratu na trh práce a jaké strategie návratu si vybírají v závislosti od své osobní situace a charakteristik, jakož i nastavení systému podpory.

Koho zkoumáme?

Pro zařazení do vzorku museli registrovaní uchazeči o práci splňovat následující tři podmínky

1. **Časové okno:** Alespoň jedna z jejich evidencí začala v období od dubna do prosince roku 2022 a byla ukončená před koncem roku 2023. Časové okno bylo vybráno s ohledem na dostupnost dat o hrubých příjmech a pobíraných dávkách tak, aby bylo možné sledovat pracovní aktivitu jednotlivce alespoň jeden rok před začátkem evidence a 9 měsíců po jejím ukončení. U 6,3 % uchazečů, kteří v rámci sledovaného časového období vstoupilo do evidence více než jednou, bereme jako rozhodující první evidenci v rámci sledovaného období. Ve sledovaném období (rok před evidencí a třičtvrtě roku po ní) vstoupilo 59 % vzorku do evidence pouze jednou, 26 % dvakrát, 12 % třikrát a zbytek maximálně dvanáctkrát.
2. **Podmínka předešlé pracovní činnosti:** V průběhu tří měsíců před rozhodující evidencí vykazoval uchazeč dle ELDP příjem ze závislé pracovní činnosti o délce minimálně jednoho měsíce. U 75 % vzorku přitom pozorujeme úvazek delší než 9 měsíců.
3. **Minimální délka rozhodující evidence:** Samotná evidence na Úřadě práce trvala déle než 15 dní. Největší podíl evidencí končí do dvou až tří měsíců, 79 % evidencí končí do 5 měsíců, což odpovídá standardní délce pobírání podpory v nezaměstnanosti.

Ze zkoumání jsme také vyloučili všechny osoby, které byli před registrací do evidence ve vězení, a také ty, u kterých byla evidence ukončena z důvodu úmrtí.

Analýza se tak opírá celkem o vzorek 119 976 osob s následujícími charakteristikami:

- Ženy tvoří 51,8 % vzorku, což je mírně více než v celkové populaci.
- Vzdělanostní struktura vzorku hrubě odpovídá poměrům jednotlivých kategorií v populaci (dle Sčítání 2021¹) s nižším podílem vysokoškolsky vzdělaných osob a vyšším podílem uchazečů se základním vzděláním nebo s výučním listem.
- Průměrný i mediánový věk osob ve vzorku je 38 let; uchazeči starší 50 a 55 let (hranice pro delší pobírání příspěvku v nezaměstnanosti) představují 20 % resp. 10 % vzorku.
- Z hlediska regionálního pokrytí je ve vzorku vzhledem k velikosti populace relativně méně uchazečů z Hlavního města Prahy, zatímco relativně více z Ústeckého a Moravskoslezského kraje, což odpovídá regionálním trendům nezaměstnanosti.
- Uchazeči měli před začátkem evidence ve svém zaměstnání výrazně nižší hrubý příjem, než byla průměrná mzda v ekonomice – mediánový příjem ve vzorku představoval jen 73 % průměrného výdělku, a více než průměrný výdělek dostávalo pouze 21 % uchazečů ze vzorku.
- V roce před evidencí čerpalo alespoň jednu z uvažovaných nepojistných dávek 8,8 % vzorku. Nejčastěji se jednalo o přídavek na dítě a příspěvek na bydlení (obě dávky pobíralo více než 5 % vzorku), a čerpání těchto příspěvků bylo navíc dlouhodobé (více než 40 % příjemců ve vzorku je pobíralo v průběhu celých 12 měsíců před evidencí). Naopak u příspěvku na živobytí se čerpání koncentrovalo do dvou měsíců před nástupem do evidence, uchazeči tedy tímto příspěvkem řešili náhlé zhoršení své finanční situace.

¹ <https://csu.gov.cz/docs/107508/965f807f-eeb4-afc3-c7fe-7ea958415863/17023224.pdf?version=1.0>

Datové zdroje

Tento druh analýzy bylo možné provést jen díky propojení anonymizovaných administrativních dat:

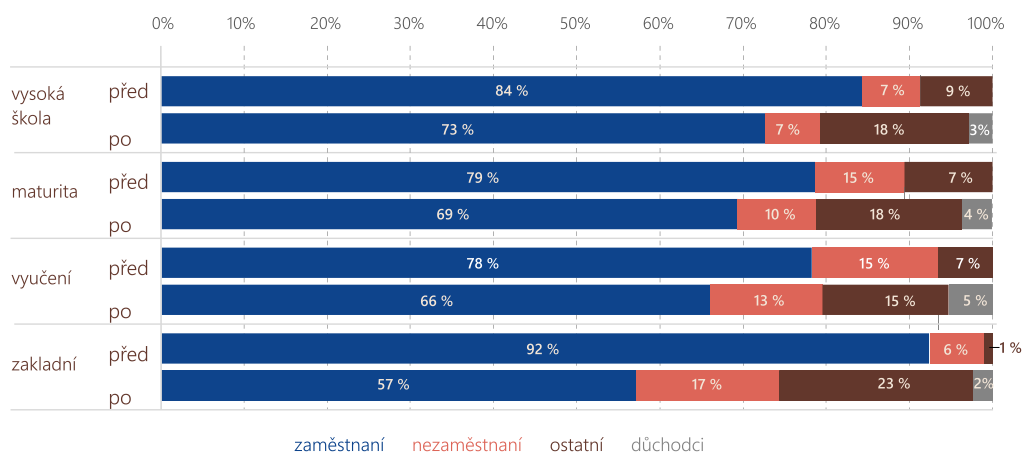
- Evidence uchazečů o zaměstnání Úřadu práce (roky 2021-2023)
- Evidenční listy důchodového pojištění ČSSZ (roky 2021-2023)
- Přehledy osob samostatně výdělečně činných, ČSSZ (rok 2022)
- Čerpání příspěvku na dítě (PnD), příspěvku na bydlení (PnB), doplatku na bydlení (DnB) a příspěvku na živobytí (PnZ), přiznání a čerpání starobního důchodu – roky 2021-2023

Všechna tyto data byla převedena na měsíční frekvenci, u příjmů se tak jednalo o průměrný příjem vzhledem k odpracovanému počtu dní v daném roce rozpočítaném na měsíce, u dávek pak o výšku přiznanou za daný měsíc.

PŘÍLOHA: ROZŠÍŘENÉ GRAFY

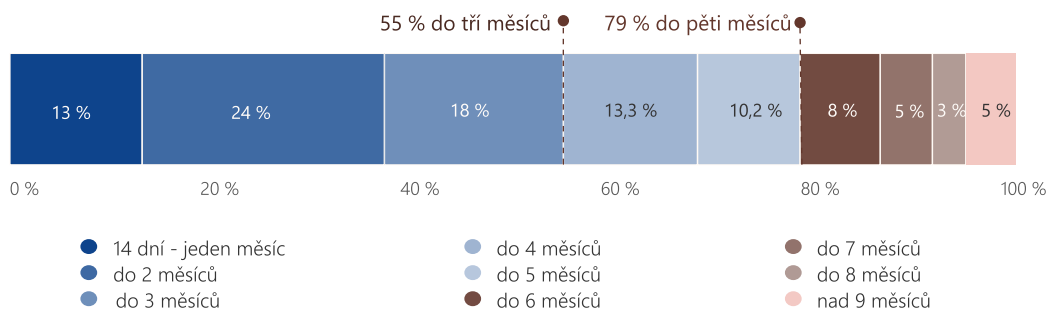
Pracovní status před a po ukončení evidence

MPSV, Odbor výzkumu, statistik a analýz trhu práce

Uchazeči o zaměstnání

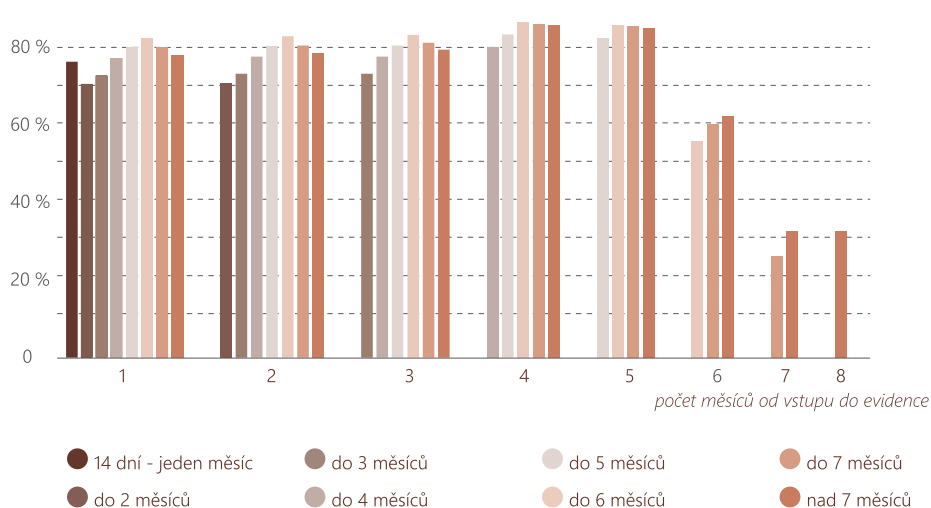
podle délky evidence

MPSV, Odbor výzkumu, statistik a analýz trhu práce

Podíl uchazečů pobírajících podporu v nezaměstnanosti

podle délky evidence

MPSV, Odbor výzkumu, statistik a analýz trhu práce

**Spolufinancováno
Evropskou unií**

Tato analýza byla vytvořena v rámci projektu Mikrosimulační modely trhu práce, reg. č. CZ.03.01.04/00/22_002/0003771, spolufinancovaného z prostředků Evropského sociálního fondu plus prostřednictvím Operačního programu Zaměstnanost plus a státního rozpočtu České republiky.

Zpracoval Odbor výzkumu, statistik a analýz trhu práce a Oddělení analýz trhu práce MPSV ČR.

Autoři: Eva Hromádková, Jiří Šatava, Klaudia Teichman

Více na www.mpsv.cz/web/cz/analyzy-trhu-prace.

Tato analýza nevyjadřuje názory Ministerstva práce a sociálních věcí ČR jako celku.

Říjen 2025

**ODD. ANALÝZ
TRHU PRÁCE**

ODB. VÝZKUMU, STATISTIK A ANALÝZ TRHU PRÁCE